

MEMLINC EN VAN EYCK.

Tegenover de O. L. V. Kerk bevindt zich het aloude hospitaal St. Jan. Wanneer men op de brug over de Reie staat, ziet men 't oudste gedeelte van 't gasthuis uit het water oprijzen. 't Oorspronkelijke hospitaal, dat uit de 13e eeuw dagteekent, wordt thans niet meer gebruikt. De voormalige ziekenzaal kon twee honderd veertig bedden bevatten; ze is nog eene herinnering aan de middeleeuwen, toen ondanks alle ruwheid ook de liefdadigheid armen en ongelukkigen hulpe bood.

Maar men bezoekt St. Janshospitaal om Memlincs schilderijen.

Hans Memlinc, zoo verhaalt eene schoone legende, was in dienst van den machtigen hertog Karel den Stoute. De Burgondische vorst beminde de kunsten en beschermde talrijke schilders, door wie hij zich zelfs op zijne oorlogstochten deed vergezellen.

Hans Memlinc volgde den hertog op diens vermetele reis naar Zwitserland, en was getuige van de nederlagen te Grandson en Murten. Hij bevond zich eindelijk ook in het kamp voor de muren van Nancy, waar Karel de Stoute zijn leven op zoo vreeselijke wijze eindigde.

Hans Memlinc had al zijne bezittingen in het kamp achtergelaten bij de algemeene vlucht. Arm en berooid reisde hij naar de Nederlanden.

Men was in 't hartje van den winter en de schilder leed veel ellende. Hij gevoelde zich weldra zwak en afgemat, toch moest hij voort en ach! Vlaanderen lag nog zoo ver!

Eindelijk zag hij zijn gewest terug. De kunstenaar was ten einde krachten... nog eene dagreize en hij aanschouwde Brugge, de stad van den handel, de stad der kunsten... voor hem de stad der ruste.

Maar Brugge verkeerde in rep en roer. De geruchten van 's hertogen dood hadden de gemoederen verschrikt. Wie luisterde nu naar de smeekbeden van een kunstenaar? Memlinc werd hier afgewezen, daar bespot, ginds uitgescholden.

Was hij dan van Nancy's bloedige velden naar Brugge gekomen om te sterven?

Droevig zwierf de teleurgestelde schilder door Brugge's straten.

Een gebouw verrees voor zijn blik: het St. Jans-hospitaal.

Daar heerschte nog medelijden en liefde, daar hielp men de ongelukkigen en noodlijdenden. En Memlincs afgeteerde hand hief den klopper der bruine poort op. De slag galmde door de gang... Een monnik opende de deur.

Kon Memlinc zijn oogen gelooven... Die geestelijke, was het waarlijk zijn oude vriend, Jan Floreins?

Neen, hij vergiste zich niet...

— Wie zijt gij? vroeg de portier.

— Kent ge me niet meer... Hans Memlinc...!

— Hans Memlinc... Hans, en zóó ontmoet ik u weder!.. riep Floreins, diep ontroerd. Maar kom, Hans, kom mee, uw ellende is voorbij!

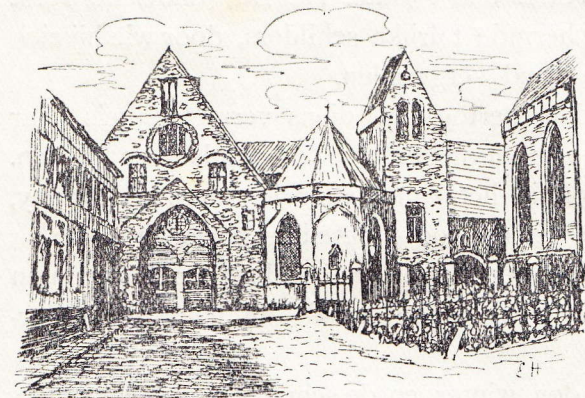
Hans Memlinc genas, en zijn harte vloeide over van dankbaarheid voor de edele hospitaalbroeders.

Zijn weder krachtige hand nam 't penseel op... de kunstenaarsziel

herleefde... en Memlinc schilderde voor het gasthuis de vijf tafereelen, welke thans nog duizenden en duizenden toeristen naar Brugge lokken.

* * *

Zoo luidt de overlevering, van geslacht tot geslacht voort verteld. Maar de geleerden, de onderzoekers zijn gekomen, de

Hospitaal St. Jan.

vijanden van alle legenden. Ze zijn aan 't snuffelen gegaan in bestofte perkamenten, in muffige registers en ze hebben de legende voor logen uitgemaakt.

Memlinc was geen Bruggeling, maar werd te Memlingen¹⁾ in Duitschland geboren (ongeveer 1430). Hij kwam naar de vermaarde stad Brugge in 1466 of 1467, waar hij een vermogend man werd, want hij bezat drie huizen en leende geld aan de stad. De schilder nam eene Brugsche tot vrouw. Hij stierf in 1494 en werd in St. Gilliskerk begraven.

¹⁾ bij Metz.

Het St. Janshospitaal bewaart vijf meesterstukken van dezen beroemden kunstenaar, waarvan de relikwiekas der H. Ursula 't meest vermaarde is.

't Mag een wonder heeten, dat deze meesterstukken uit de klauwen der Fransche republikeinen gebleven zijn. Immers deze zonden wagens vol schilderijen naar hun land „den geboortegrond der kunsten, 't brandpunt der beschaving,” zooals een der overheden snoevend uitriep. Maar een der kloosterzusters wist de roovers te verschalken. Toen de Fransche commissarissen de „Châsse” (relikwiekas van de H. Ursula) opeischten, vertaalden de nonnen dit woord door „jacht” en konden dus openhartig verklaren, dat geen enkel paneel „eene jacht voorstellende”, in hun gesticht aanwezig was.

Gelukkig bleef 't museum van het St. Janshospitaal ongeschonden; anders hadde men Memlinc moeten gaan zien in de Fransche hoofdstad. Nu zijn de gewrochten van dezen uitmuntenden kunstenaar in zijne woonplaats gebleven, in het Brugge, waar Memlinc roem verwierf, een fortuin vergaarde, een huisgezin stichtte en de eeuwige ruste vond.

* *
*

Brugge bezit nog andere schilderijen-verzamelingen.

In 't gemeentelijk museum, gewoonlijk Academie geheeten (St. Kathelijne straat) ziet men o. m. stukken van Jan van Eyck, Hugo van der Goes, Memlinc, Gerard David, Lancelot Blondeel, Pieter Pourbus, Van Oost, enzv.

Het Poterie-museum, behoorende bij het Godshuis en de Kerk op de Poterierei bevat paneelen van Pieter Pourbus, De Deyster, Van Oost, enzv. Men bewondert er ook meubelen uit de 15e, 16e en 17e eeuwen, tapijtwerken e. a. merkwaardigheden.

De vroegere kostschool van het Atheneum is tot een modern museum van schilderkunst ingericht.

* *
*

Brugge heeft aan elk der gebroeders Van Eyck een standbeeld opgericht, want, ofschoon niet geboren in deze stede, mogen we Jan en Huibrecht bijna Bruggelingen noemen.

De gebroeders Van Eyck waren afkomstig uit Maaseyck (Eyck a/d Maas) waar Huibrecht omstreeksch 1370 en Jan ongeveer 1390 't levenslicht aanschouwde. Zij vestigden zich te Brugge, waar de kunsten door hertog Filips den Goede beschermd werden.

De gebroeders van Eyck vonden de olieverf uit, leerden wij op school. Doch dit is niet juist. Het schilderen met olieverf was reeds in Italië bekend, maar de toepassing hiervan geschiedde zeer gebrekkig. Ziehier wat Van Mander over Van Eyck vertelt.

„Eens zette Jan van Eyck een paneel, waaraan hij veel tijd en zorg besteed had, in de zon. Helaas! de voegen weken door de hitte vaneen en aldus werd het stuk bedorven. Nu besloot Jan, zeer mismoedig door dien tegenspoed, eens grondig te onderzoeken of er geen ander middel was dan „lijm en eiverwe.” Tot nu toe mengde men eiwit in de verf en verniste men een paneel met lijm. Jan van Eyck onderzocht den aard van vele olieën en kwam tot de ontdekking, dat lijn- en nootolie 't spoedigst drogende waren; hij maakte er een vernis van. Maar zijne nasporingen voortzettende slaagde hij nog beter: „verwen met dusdanige olieën vermengd, deden zich gemakkelijk temperen, droogden spoedig, weerstonden het water en werden glanzig, zonder dat de tafereelen behoeften vernist te worden. Ook zag hij tot groot genoegen, dat de verwen zich dus met olie beter deden verdrijven en verwerken, dan met de vochtigheid van het lijm en het eiwit.” En Jan van Eyck schiep nu gewrochten, „om welke te zien men van Italië kwam aansnellen.”

Kooplieden zonden Van Eycks werken naar den vreemde, en overal verwekten de stukken verwondering en lust tot navolging. De toevloed van schilders te Brugge was ongemeen groot, maar ze konden Van Eycks geheim niet ontdekken. Eindelijk gelukte het aan een zekeren Antonello van Messina op Sicilië, te Brugge de behandeling der olieverf te leeren en hij bracht die kunst naar Italië over.

Het voornaamste stuk der gebroeders Van Eyck is de Aanbidding van het Lam, dat gedeeltelijk in de St. Baafskerk te Gent hangt. Zes luiken werden een zeventigtal jaren geleden aan een koopman in schilderijen verkocht voor de som van twee duizend frank; deze handelaar stond ze tegen honderd duizend frank af aan een Engelschman, die ze op zijne beurt overliet aan den koning van Pruisen voor vierhonderd duizend thalers! Die luiken bevinden zich nu in het Kaiser-Friedrich museum te Berlijn.

In het museum te Brugge ziet men o. m. van Jan van Eyck: „Onze Lieve Vrouw aangeroepen door Kanunik van der Paele” en het „Portret zijner echtgenoot.” Dit laatste stuk is nog in zijn oorspronkelijke lijst, waarop men leest in 't Latijn: „Mijn echtgenoot Joannes

voltooide mij den 17^{en} Juni van het jaar 1438." Onderaan staat: „Mijn ouderdom was drie en dertig jaar” en de leus van den schilder: „Als ick kan.” De heer Peter van Lede kocht dit paneel in 1901 op eene markt te Brugge en schonk het aan het museum zijner stad.

Jan van Eyck overleed in zeer hoogen ouderdom te Brugge en werd er in de nu verdwenen St. Donaaskerk begraven. In een pilaar was een uitgebreid grafschrift (lofdicht) gebeiteld. Zijn broeder werd in de St. Janskerk van Gent ter aarde besteld.

A. HANS.

KERLINGALAND.

(GESCHIEDENIS, LEGENDEN, ZEDEN
EN GEWOONTEN DER KUSTBEWONERS).

Gij zult uw vaderland beminnen,
en zijn taal, en zijn roem.

(Hendrik Conscience.)

LODEWIJK OPDEBEEK.
BOEKHANDELAAR-UITGEVER
ANTWERPEN.

1912.

KERLINGALAND

A. HANS
KERLINGALAND

LODEWIJK
OPDEBEEK
ANTWERPEN
1912.

UITGAVE - LODEWIJK - OPDEBEEK